

Bezoek op zondag 1 juli 2018 van de heemkring Op die Dunghen aan de Brabantse Kempen en Waals-Brabants Haspengouw...een verhaal van wagens en karren, steengroeven, Brabantse pachthoven en grote abdijen

Dr. Hist. Henri Vannoppen

1. Ontvangst in het Erfgoedhuis Kortenberg

Met 47 kwam de heemkundevereniging Op die Dunghen op bezoek naar België. Ze werden om 10 u ontvangen in het Erfgoedhuis Kortenberg met koffie/thee en Everbergse 'broektessen'. Het was de 16de uitwisseling. De eerste was in 2000.

2. Het museum De Botermolen te Keerbergen

Keerbergen ligt in de Brabantse Kempen in de provincie Vlaams-Brabant. Het was rond 1900 één van de armste gemeenten met 'zandjannen', die' schone witte zand 'voor de processie verkochten, en met miereneierenvangens. De grond was er zandig en dus ideaal voor aspergeteelt, die overkwam uit Argenteuil bij Parijs. In 2018 is Keerbergen één van de rijkste gemeenten van de provincie Vlaams-Brabant vooral door haar residentieel karakter rond het Meer van Keerbergen.

We worden ontvangen bij de Koninklijke Heemkring De Botermolen. De botermolen is een hondentredmolen. De hond liep in de botermolen en karnde de boter in de karnton. Het eerste museum van de heemkring begon in 1969. De heemkring is vooral bekend om haar prachtige collectie karren en wagens. In 1972 werd de kerk van Keerbergen, gebouwd in 1737, afgebroken. Alleen de toren van 1764 bleef staan. De heemkring heeft de kerk volledig heropgebouwd in De Botermolen. In 1991 werd de Kruishoeveschuur in dit museum heropgebouwd. De Moeder en de Drie Gezusters zorgen aan de ingang met hun kapel heropgebouwd in 1991 voor bescherming tegen maagziekte. Een typisch dorpscafé met open haard geeft ons een Kempisch gevoel. Daar drinken we een Draver als aperitief. In 2014 kreeg de Heemkring De Botermolen de Prijs van Heemkunde Vlaams-Brabant voor hun voorbeeldige werking.

3. Diner in restaurant 'Het Kasteel' , Haachtsebaan , 85, te 3140 Keerbergen

Het vismenu omvatte tomatensoep, een vispannetje met puree en een Dame Blanche. het vleesmenu was hetzelfde maar het vispannetje werd hier vervangen door Varkenshaasje met groenten, saus en kroketten.

4. Mélin bij Jodoigne, één van de mooiste dorpen van Wallonië

Van de Brabantse Kempen gaat het naar het vruchtbare Haspengouw met zijn leemgronden, in het Frans 'La Hesbaye Brabançonne'. We zitten in de provincie Waals-Brabant bij de stad Jodoigne. Mélin, een deelgemeente van Jodoigne, is vooral bekend om zijn gebouwen in Gobertangestein, een kalkzandsteen. De ontginning van de witte steen vindt plaats op het gehucht Gobertange, vroeger manueel nu machinaal. De steenontginning gaat terug tot de Romeinse tijd. Vooral de gebouwen in Brabantse gotiek in Brussel, Leuven en Mechelen werden gebouwd in steen uit Gobertingen of Gobertange. In de 19de eeuw was Mélin een rijk landbouwdorp met grote pachthoven gelegen in de leemplateau's (Brabants Haspengouw) en een dorp van steenkappers. In de 19de eeuw groef men een put van ongeveer 15 meter diep en 1,25 meter diameter. Beneden in de schacht begon men galerijen uit te houwen. Een dergelijke ontginningsput heet men in Mélin een "bure". Op een bepaald ogenblik telde Mélin 50 'bures'. De zwarte bank van de Gobertange was één van de diepste banken. Er zat teveel water, waardoor de steen een zwarte schijn kreeg. De steen uit de zwarte bank werd gebruikt voor de vloeren in de boerderijen. De straten werden aangelegd in Gobertange van minderwaardige kwaliteit. Er is in 2018 nog één steengroeve in open lucht functioneel. De steen wordt nu vooral gebruikt voor restauratiewerken.

We reden in het dorpscentrum van Mélin langs de gebouwen in witte steen, in de eerste plaats de 4 grote vierledige gesloten pachthoven:

- de versterkte Ferme de Hesserée bij de ingang van het dorp. De toegangspoort met het donjon gaan terug tot de 15de, 16de eeuw.
- de Cense du Seigneurs of Cense Risbais, het boerderijgebouw van het vroegere kasteel van de heren van Mélin. Deze cense gaat wat de huidige gebouwen betreft terug tot de 16de-17de eeuw. Het is omgevormd tot een 'gîte rural'. In het voorjaar wordt in de huidige tuinen een tuin-en plantenfoor gehouden
- de Ferme Fortemps op de plaats. Het woonhuis met trapgevel dateert uit de 17de eeuw. Het is het oudste gebouw van Mélin.
- de Ferme du Tilleul of Ferme Blondiaux in de rue de la Maison du Bois. Het woongedeelte dateert uit 1734 zoals de ankers aangeven. De toegangspoort dateert van 1820. Dit pachthof wordt nu volledig gerestaureerd.

We reden in de rue de la Maison du Bois langs een aantal kleinere hoeves in witte steen.

In het dorpscentrum op de plaats voor de Ferme Fortemps staat het oorlogsmonument op de plaats van de schandpaal, die in 1793 afgebroken werd. Malen, het Nederlands voor Mélin, komt van mallum, de plaats waar de middeleeuwse rechtbank zetelde.

Tegenover de Cense du Seigneur vinden we de O.-L.-Vrouw -Visitatiekerk uit 1780, een neo-classicistisch gebouw volgens de plannen van architect Jaumotte. De kerk heeft en orgel uit 1616. De kerktoren werd in 1839 volledig gerestaureerd in Gobertangesteent. Naast de kerk ligt de pastorie in baksteen uit 1728. Deuren en vensters zijn omlijst met Gobertange. In 1830 werd de pastorie met een half niveau opgetrokken.

5. De tumulus van Glimes

De tumulus van Glimes is een Gallo-Romeinse grafheuvel gelegen aan de rue de la Tombe Romaine in Glimes in de Belgische gemeente Incourt in Waals-Brabant. Hij is een van de grootste en best bewaarde tumuli met een hoogte van 15 meter en een doorsnede van 50 meter. Op de top staat een eenzame linde. In 1926 werd de heuvel onderzocht door Baron Alfred de Loë.

6. De abdijhoeve La Ramée te Jauchette

Vervolgens was er het geleid bezoek aan de abdijhoeve La Ramée, rue de l'Abbaye, 19 te 1370 Jauchette in Waals-Brabant. Jauche is een Waalse vertaling van de rivier de Gete zoals Geest (b.v. in St. Remy-Geest) een Vlaamse variant ervan is. Jauchette is het verkleinwoord.

Rond 1207 werd er een abdij gesticht te Kerkom in Vlaams-Brabant. Deze werd overgebracht naar het gehucht 'La Ramée onder Jauchette. La Ramée betekent geroeid bos. Het is de Franse variant van rode. Heer Gerard I van Jauche deed in 1216 een beroep op de zusters van de abdij van Kerkom in het Hageland om hier een abdij te stichten. Zijn dochter Helwide was abdis van Nijvel. La Ramée was een Cisterciënzerinnenabdij bij de Grote Gete. La Ramée was bekend om zijn zusters-mystici Ida van Nijvel en Beatrix van Nazareth⁰. De abdij was economisch belangrijk met haar 600 ha. In 1706 was La Ramée het veldhospitaal in de slag van Ramillies en het hoofdkwartier van Marlborough. De Cisterciënzerinnen werden in 1796 door de Fransen verdreven. De abdij met het pachthof kwam in 1813 in handen van Claes, burgemeester van Leuven, die zich toegaf op de teelt van suikerbieten. De abdijgebouwen zijn voor het grootste deel verdwenen na 1796. In W.O.II was La Ramée een onderduikadres voor Joodse kinderen. De kloosterhoeve bleef bewaard.

Opvallend voor de abdijhoeve van La Ramée zijn de toegangspoort, de befaamde tiendenschuur uit 1722 (nu een feestzaal) en de duiventoren. De abdijhoeve werd een congrescentrum

7. De abdij, later het kasteel van Opheylissem

Opheylissem was oorspronkelijk Nederlandstalig. Franstalige abten zorgden voor de verfransing. Bij de vastlegging van de taalgrens in 1963 werd Opheylissem een Franstalige gemeente. Heer Renier van Zétrud stichtte bij de Kleine Gete in 1129 een dubbelabdij. Het dubbelklooster werd in 1142 gesplitst. Opheylissem was een abdij van Norbertijnen. De abdij was economisch belangrijk met haar 800 ha, 12 pachthoven en 9 molens. De abdij bediende 15 parochies. Ze had de zielzorg rond Tienen en Jodoigne in handen en in het bedevaartcentrum Diegem. De Norbertijnerabt van Opheylissem zetelde in de Staten van Brabant voor de 1ste stand. Haspengouw was ook dikwijls het slagveld van Europa. Zo had de abdij erg te leiden onder de oorlogen van Willem van Oranje in de 16de eeuw en van Lodewijk XIV in de 17de eeuw. Frederik Hendrik sloeg zijn kamp van op in deze abdij in 1635. In de 18de eeuw werden de gebouwen sterk gemoderniseerd. Architect Laurent-Benoit Dewez bouwde in 1768 de nieuwe voorgevel met de koepel. Met de Franse bezetting kreeg de abdij een nieuwe economische functie: eerst de spinnerij Tiberghien, vervolgens de stokerij Vanden Bossche (op basis van aardappelen) en tenslotte de suikerfabriek Vanden Bossche in 1836. In de 2de helft van de 19de eeuw werd de abdij en residentie van de familie Vanden Bossche. In 1870 zorgde architect Alphonse Balat voor de omvorming van de abdij in een neoclassicistisch kasteel. Door huwelijk kwam het kasteel aan de Graven d'Oultremont, die er woonden van 1919 tot 1963. Ze bouwden daarna een luxueuze villa aan de overzijde van de abdij. Het bekendste lid van de familie was Gravin Henriëtte d'Oultremont, de 2de echtgenote van Koning Willem I van Nederland. In 1963 kwam de abdij van Opheylissem of Hélécine in handen van de provincie Brabant. Nu wordt het domein beheerd als een provinciaal domein van de provincie Waals-Brabant en dat sedert 1995. Rond de abdij is er bij ons bezoek een middeleeuws weekend.

8. Receptie in het Erfgoedhuis Kortenberg

De receptie omvatte een keuze uit Duvel, Westmalle Blond, Westmalle donker, Chimay bleu donker (koud en kamertemperatuur) Chimay blond, Witte wijn (koud), Rode wijn, Fruitsap (koud) Water (bruisend en plat) en Cola.

9. Brabantse koffietafel

De Brabantse koffietafel bestond uit sandwiches met hesp (gekookte ham) en kaas, uit koffiekoeken en kramiek met koffie of thee.

10. Enkele huldigen en geschenken

Charles en Marijke de Coster uit Den Dungen lagen aan de basis van de jumelage of uitwisseling tussen Den Dungen en Erps-Kwerps. Ze werden in de bloemetjes gezet door de heemkring Op die Dungen met een streekmand Brabantse producten uit het Dijleland. Het Erfgoedhuis Kortenberg zorgde voor het nieuwe boek 'WOI een scharnierpunt in het alledaagse leven ... een schets van een sterk veranderende Vlaamse samenleving' van Dr. Henri Vannoppen en van Maria Rütten, voorzitter en bestuurslid van het Erfgoedhuis Kortenberg. De verschillende tijdschriften(Midden-Brabant van de Gidsenbond Dijleland, Curtenberg van het Erfgoedhuis Kortenberg en Het Griensvenneke van de Heemkundevereniging Op die Dungen) werden uitgewisseld. De drie opeenvolgende voorzitters van Op die Dungen nl. Harrie Maas, Cor Schakenraad en Jaap Claerhout kregen eveneens het boek 'WOI een scharnierpunt in het alledaagse leven ... een schets van een sterk veranderende Vlaamse samenleving', dat in oktober 2018 in Kortenberg wordt voorgesteld in het kader van de viering van het einde van W.O.I, 100 jaar geleden. Eerst ideeën voor de uitwisseling volgend jaar werden reeds besproken. Dan gaat de reis naar Noord-Brabant.